

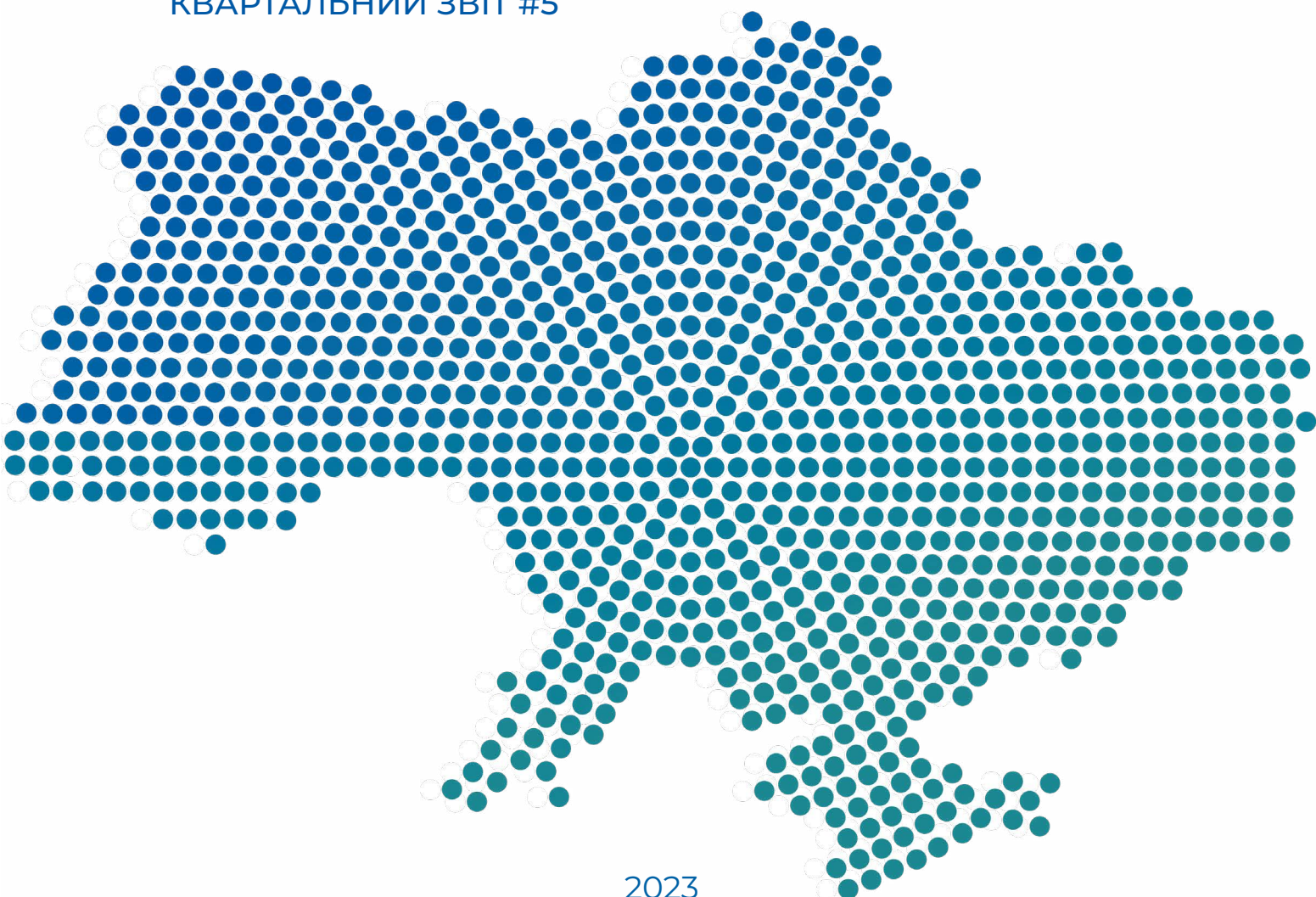

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

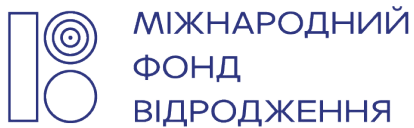

КРАЦІ ПРАКТИКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БОРГУ ТА ПОВОЄННОГО «ЗЕЛЕНОГО» ВІДНОВЛЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

КВАРТАЛЬНИЙ ЗВІТ #5

2023

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" у рамках проекту "Підтримка декарбонізації економіки України через розробку нових моделей фінансування за рахунок використання боргових зобов'язань". Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

ЗМІСТ

Ситуація в Україні.....	4
1.1. Збитки в енергосекторі через війну.....	4
1.2. Макроекономічна стабільність, фінансова стійкість та державний борг.....	5
1.3. Допомога Україні.....	7
1.4. Стратегічне планування відновлення України.....	10
Міжнародний досвід.....	11
2.1. Можливості щодо реструктуризації боргів та розвитку «зелених» проєктів.....	11
2.2. Траст стійкості та сталого розвитку (Resilience and Sustainability Trust).....	12
2.3. Відновлення країн після воєн, природніх катастроф.....	16
Рекомендації.....	19

СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

1.1. Збитки в енергосекторі через війну

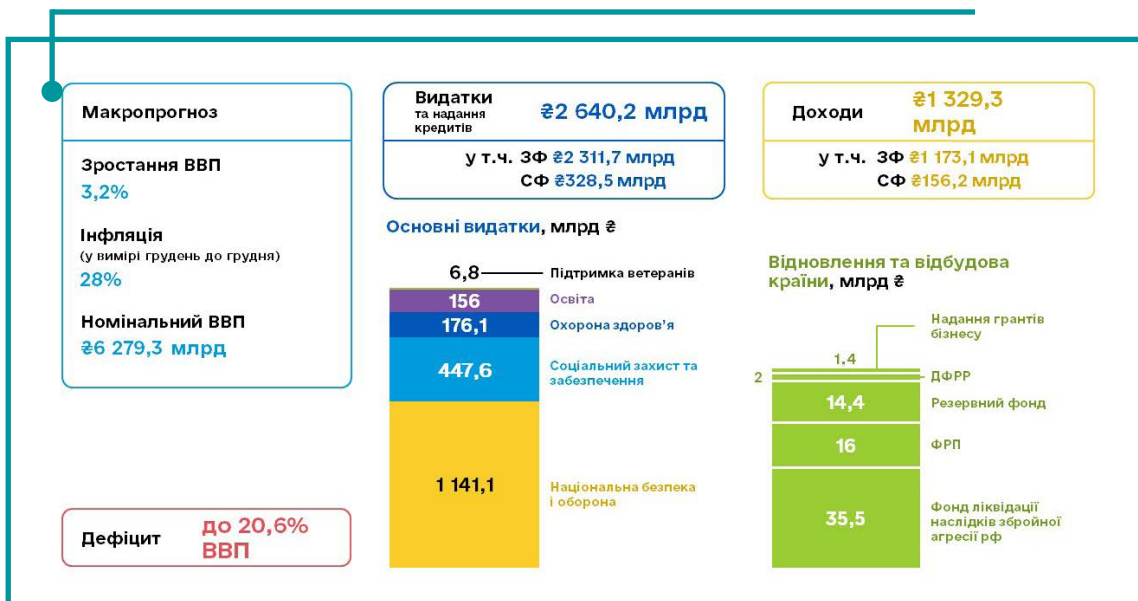
- Станом на лютий 2023 року прямі збитки економіки України через війну, за спільними [підрахунками](#) KSE Institute та уряду України, зросли до 143,8 млрд дол. США (за вартістю заміщення). Обсяг збитків через руйнування енергооб'єктів [зріс](#) за 2 місяці на 19% і становить 8,1 млрд дол. США.
- Згідно з новою [спільною оцінкою](#), опублікованою урядом України, Групою Світового банку, Європейською комісією та ООН, вартість реконструкції та відновлення в Україні зросла до 411 млрд дол. США, що у 2,6 рази перевищує очікуваний ВВП України у 2022 році. В енергетичній галузі збитки більш ніж у п'ятеро перевищили рівень оцінки від червня 2022 року.
- За [підрахунками](#) Світового банку, сума ушкоджень енергетичної та видобувної галузей України становлять 10,6 млрд дол. США, їх втрати – 27,2 млрд дол. США, потреба у відновленні - 47 млрд дол. США Прем'єрміністр України Денис Шмигаль [зауважив](#), що оцінка не включає втрати на окупованих територіях. Віцепрем'єрміністр з відновлення Олександр Кубраков [зазначив](#), що оцінка засвідчила пріоритетність відбудови критичної інфраструктури, житла, соціальних і транспортних об'єктів.
- Попередня сума збитків найбільшої гідроенергуючої компанії "Укргідроенерго" [сягає](#) близько 40 млрд грн. За словами гендиректора "Укргідроенерго" Ігоря Сироти, загалом було понад 30 влучань в об'єкти компанії з початку масованих обстрілів РФ по енергетичній системі України.
- Значно [постраждала](#) від війни вуглевидобувна галузь – більшість населених пунктів Донецької та Луганської областей, де здійснювався видобуток, наразі розташовані в зоні бойових дій, окуповані або заблоковані ворогом. Припинення роботи частини вугледобувних підприємств, за оцінкою Світового банку, означає сукупні збитки в розмірі понад 300 млн дол. США.

1.2. Макроекономічна стабільність, фінансова стійкість та державний борг

- За січень-лютий **виконання** бюджету за доходами: **20,9%**, за видатками **17,1%**. При цьому, більше 50% витрат державного бюджету направлено на оборону.
- На 2023 рік **доходи держбюджету передбачено** у сумі 1 329,3 млрд грн, видатки – 2 640,2 млрд грн, прогнозований дефіцит – до 20,6% ВВП. Крім того, частина видатків (69,3 млрд грн) буде спрямована на відновлення та відбудову країни.

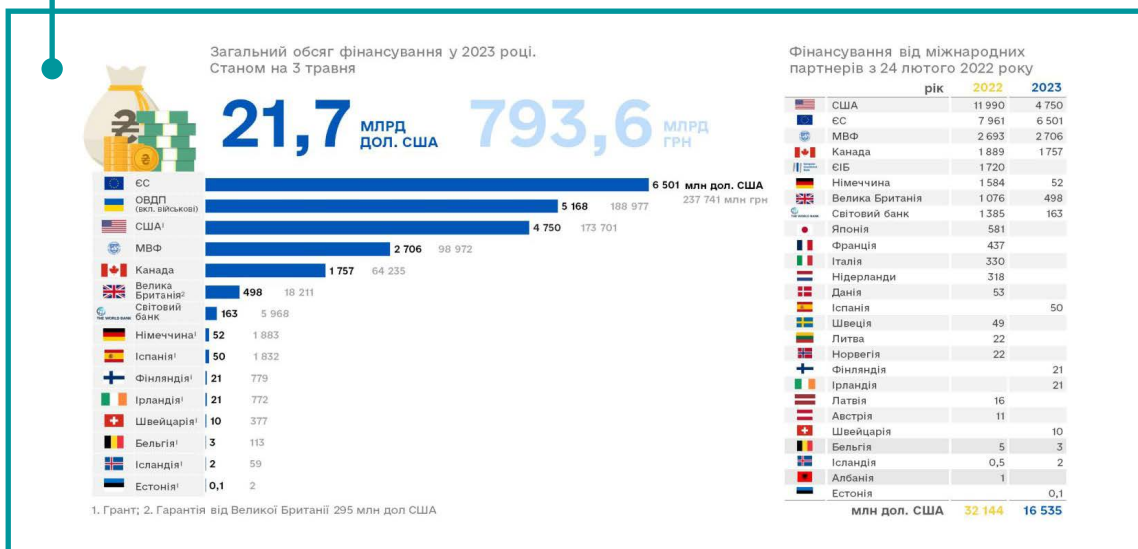
Основні параметри Державного бюджету України на 2023 рік

Джерело: [Міністерство фінансів](#)

- **Загальна сума доходів** зведеного бюджету України за січень-лютий 2023 року становила **351,7 млрд грн**, що на 80,5 млрд грн, або на 29,7% більше, ніж за аналогічний період 2022 року. Найбільшу питому вагу серед надходжень в загальному обсязі доходів зведеного бюджету України становили надходження від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ – **25%**.
- За січень-лютий 2023 року Державний бюджет України було виконано з **дефіцитом** у сумі 162,3 млрд грн, в тому числі **загальний фонд** – з дефіцитом у сумі **172,9** млрд гривень.
- У I кварталі 2023 року джерелами фінансування дефіциту Державного бюджету України були військові облігації, кредити від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти

Фінансування Державного бюджету України

Джерело: [Міністерство фінансів](#)

- НБУ **очікує зростання реального ВВП** в Україні у 2023 році на **0,3%**, що погіршило попередні прогнози через наслідки атак росіян на енергетичну інфраструктуру. В свою чергу, **Світовий банк дає** схожі, **не оптимістичні прогнози** – економіка України у 2023 році зросте на 0,5% після падіння на 29,2% у 2022 році, а у 2024 році – на 3,5%. Втім, у січні Світовий банк очікував більш швидкого зростання: на 3,3% у 2023 році і на 4,1% - у 2024-му.
- У 2023 році **потреба України в міжнародному фінансуванні** становить близько **3 млрд дол. США** щомісяця, незважаючи на роботу Уряду для збільшення податкових та митних надходжень, а також оптимізації низки напрямів бюджетних видатків, **повідомила** заступниця міністра фінансів України Ольга Зикова.
- В рамках засідання фінансової координаційної платформи донорів за участі міністрів країн-партнерів (так званий “фінансовий Рамштайн”) Прем’єрміністр України Денис Шмигаль повідомив, що з урахуванням підтримки від ЄС (18 млрд євро) та США (майже 10 млрд дол. США) **різницю дефіциту держбюджету 2023** Україна **очікує** профінансувати за допомогою МВФ. У Мінфіні **зауважують**, що обсяг непокритого дефіциту держбюджету-2023 становить **близько 10 млрд дол. США**.
- За **оцінками** Мінекономіки, **рівень інфляції** на кінець 2023 року становитиме **24%**.
- **Станом на** 28 лютого 2023 року державний та гарантований державою борг України склав **4 242,16 млрд грн**, або **116,01 млрд дол. США**. Протягом лютого 2023 року сума державного та гарантованого державою боргу України зменшилась у гривневому еквіваленті на **21,62 млрд грн**. та у доларовому еквіваленті - на **0,59 млрд дол. США**.

1.3. Допомога Україні

- На початку року **Уряд визначив джерела фінансування програм відновлення** на 110 млрд грн. Першим джерелом стануть конфісковані російські кошти, зокрема 17 млрд грн конфіскованих у російських банків. Другим джерелом – кошти державного бюджету: у 2023 році 35,5 млрд грн будуть виділені Фонду ліквідації наслідків збройної агресії за рахунок сплати Національним банком частини прибутку. Третє джерело – це кошти міжнародних партнерів і четвертим джерелом стануть кошти донорів з усього світу, зібрані на платформі United24.
- Одним із рішень для подолання негативних наслідків війни є **запуск Координаційної донорської платформи для України, або «Фінансового Рамштайну»**. Платформа призначена для кращої координації економічної підтримки нагальних потреб України у фінансуванні та майбутніх заходів з економічного відновлення та відбудови. На даний момент Платформа об'єднує зусилля ЄС, країн Великої сімки, а також основних фінансових інституцій міжвідомчої Координаційної платформи донорів України.
- У березні 2023 року Група кредиторів України, до якої входять усі держави "Великої сімки", **погодилася на відстрочку виплат за наданими Україні кредитами до 2027 року**, коли завершиться програма МВФ. Наголошується, що після стабілізації економічної ситуації в Україні або до закінчення програми МВФ, держави-кредитори запровадять додаткові кроки для полегшення кредитного навантаження на Україну.
- Тим часом, уряд **Австрії погодився взяти на себе гарантії на суму до 102 млн євро** в межах забезпечення кредитів ЄС Україні. Відповідну поправку до закону про стабілізацію платіжного балансу прийняла Національна рада Австрії 1 лютого 2023 року. За словами Міністра фінансів Австрії Магнуса Бруннера, держави-члени ЄС погодилися надати додаткове забезпечення за кредитами відповідно до їхньої частки у валовому національному доході ЄС.
- В кінці березня 2023 року Федеральний **уряд Німеччини запустив платформу**, яка має на меті підтримати та зміцнити зобов'язання ФРН щодо відновлення України та об'єднати державних і недержавних учасників процесу. В рамках платформи планується організація спеціалізованих конференцій, діалогових форумів і семінарів, перший захід запланований на квітень.
- **Уряд Японії виділив 95 млн дол. США** на відновлення України, **повідомило** Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Кошти будуть направлені Програмі розвитку ООН (ПРООН) у рамках партнерської угоди. Крім того, уряд Японії **надасть** додатково **близько 170 млн дол. США** на проєкти екстреного відновлення, зокрема на відбудову критичної інфраструктури, необхідної для повернення українців додому та розвитку економіки.
- **Станом на** початок березня 2023 року, **понад 10 країн-партнерів взяли під патронат відбудову** певних об'єктів або регіонів України, повідомив Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль. Він також наголосив, що Уряд приділяє увагу прямим контактам між громадами і містами-побратимами.

- У березні Мінінфраструктури в співпраці з проектом "Супровід урядових реформ в Україні" (SURGe), який фінансується урядом Канади, **розпочали пілотні проєкти підтримки громад** в 5 найбільш постраждалих внаслідок російської агресії регіонах. Експертна підтримка надаватиметься в сферах: проектного управління та стратегічного планування; управління інвестиціями та моніторингу їх використання; цифровізації та запобігання корупції; реформування просторового планування.
- 9 лютого 2023 року Міністерство економіки України та найбільший банківський холдинг США JP Morgan уклали Меморандум про взаєморозуміння, **повідомив** Прем'єрміністр України Денис Шмигаль. За його словами, Україні потрібні інвестиції для відбудови та післявоєнного зростання. Серед найперспективніших напрямків для інвестування - енергетика та відновлення інфраструктури.

Допомога на відновлення енергетичного сектору

- ▶ За даними Міненерго, станом на березень 2023 року, в Україну **надійшло** 450 вантажів гуманітарної допомоги з енергетичним обладнанням із понад 30 країн світу загальною вагою понад 5 650 тонн. Серед наданого обладнання – більш ніж 1 700 генераторів, близько 1 000 трансформаторів, мобільні газові котельні, спецтехніка, високовольтне обладнання для ремонту ЛЕП, пересувна кабельна лабораторія та багато матеріалів.
- ▶ 15 березня 2023 року Кабінет міністрів України та Секретаріат Енергетичного Співтовариства **підписали** меморандум про підтримку пріоритетних проєктів будівництва та реконструкції енергетичної інфраструктури України, а також підтримку відновлення об'єктів альтернативної енергетики. Крім того, меморандум передбачає співпрацю в напрямку підготовки судових позовів проти росії для стягнення компенсації за завдані збитки енергетичній інфраструктурі.
- ▶ На початок 2023 року Фонд підтримки енергетики України **акумулював** понад 150 млн євро й постійно поповнюється. При цьому, робоча група з організації гуманітарної допомоги в енергетиці при Міністерстві енергетики України **схвалила** запити 30 енергокомпаній у рамках Фонду на закупівлю необхідного обладнання орієнтовною вартістю понад 107 млн євро.
- ▶ У лютому 2023 року Міненерго **повідомило**, що уряд Швеції ухвалив рішення про внесення майже 30 млн дол. США до Фонду енергетичної підтримки України. Окрім цього, Швеція виділить кошти на підтримку місії МАГАТЕ, що працює на українських атомних станціях
- ▶ На початку березня 2023 року, уряд США **подав запит** до Конгресу щодо виділення додатково 250 млн дол. США на нові трансформатори та енергообладнання для України.
- ▶ Республіка Корея **готова взяти участь** у довгострокових проєктах з відновлення та відбудови української енергетики.

Сприяння у зеленому відновленні України

- На початку січня 2023 року було [оголошено](#), що уряд України та Єврокомісія об'єднують зусилля для формування оновленого бачення "зеленого" порядку денного України.
- У лютому 2023 року [стартувала](#) ініціатива Євросоюзу «Фенікс», за якою до грудня 2023 року на зелену розбудову України буде виділено 7 млн євро. Кошти будуть виділені у квітні 2023 року з двох джерел: у межах програми місії Horizon Europe Cities та програми LIFE.
- 1 лютого 2023 року Міненерго та Федеральне міністерство клімату, довкілля, енергетики, мобільності, інновацій та технологій Австрійської Республіки [уклали](#) Меморандум про партнерство у сфері енергетичного переходу та ВДЕ. Пріоритетами партнерства сторони визначили обмін досвідом енергетичного переходу, прискорення розгортання та використання відновлюваного водню, біогазу та біометану.
- 2 лютого 2023 року, за підсумками консультацій уряду України та Колегії Єврокомісії, було [підписано](#) Меморандум щодо стратегічного партнерства України та ЄС у сфері відновлюваних газів, біометану, водню та інших синтетичних газів.
- У березні 2023 року міністр енергетики Герман Галущенко [заявив](#), що Україна в рамках "зеленого переходу" розглядає можливість спорудження до 20 малих модульних реакторів замість зруйнованих блоків ТЕС.
- "Енергоатом" та Rolls-Royce SMR [підписали](#) Меморандум про взаєморозуміння, який надасть компаніям можливість разом працювати над пошуком майбутніх можливостей розгортання малих модульних реакторів (MMP) Rolls-Royce SMR в Україні, коли вона почне відбудовуватися.
- 24 березня 2023 року Уряд [схвалив](#) проект листа про участь у Партнерстві з імплементації статті 6 Паризької угоди щодо розвитку вуглецевих ринків та приватних інвестицій. Ініціативу започаткувало Міністерство навколишнього середовища Японії на 27-ій Конференції ООН зі зміни клімату. Приєднання України дозволить залучити додаткове фінансування для повоєнного зеленого відновлення.
- У березні 2023 року Міненерго та Німецька східна бізнес-асоціація [підписали](#) меморандум про рамкове співробітництво, зокрема щодо підтримки зеленого відновлення в рамках спільної реалізації пілотних проєктів енергетичної реконструкції в Україні за рахунок інвестицій німецького бізнесу.
- У 2023 році програма EU4Environment, фінансована ЄС, [розширила](#) свою діяльність і підтримує "зелене" відновлення промисловості та релокацію підприємств України. Основними напрямками консультування будуть: доступність ресурсів та забезпеченість ресурсами; картування постачальників; поводження з відходами; ресурсоефективне та чисте виробництво та ін.
- В кінці грудня 2022 року Німецька асоціація сонячної промисловості (German Solar Industry Association), SolarPower Europe та Українська асоціація сонячної енергетики [запустили](#) широкомасштабну благодійну акцію «Solar Supports Ukraine», з метою збору 300 тис. євро для фінансування встановлення сонячних панелей для шкіл і лікарень. Зібрані кошти будуть використані на підтримку таких проєктів: сонячні фотоелектричні системи для 3 українських лікарень; мобільні сонячні причепа для лікарень та муніципалітетів на звільнених

територіях; перебудова Ірпінської школи на сонячну енергію; сонячні зарядні пристрої, мобільні акумулятори та павербанки, які допоможуть залишатися на зв'язку.

- 3 березня 2023 року Єврокомісія разом з італійською енергетичною компанією Enel запустили проєкт «Промінь надії», що передбачає надання 5,7 тис. фотоелектричних панелей, по 350 Вт кожна, Україні для будівель громадського призначення (лікарень, пожежних частин та шкіл). У березні 2023 року [МОЗ спільно з Міненерго](#) розпочали роботу над переліком об'єктів, на яких будуть встановлені сонячні панелі. Пріоритет надаватиметься тим регіонам, які були найбільш вразливими до відключень електроенергії або ж постраждали від бойових дій.
- 14 березня 2023 року Фінляндія [відправила](#) Україні сонячну електростанцію, у межах нового пакету допомоги. Зазначається, що електростанція оснащена інтелектуальною системою резервного живлення, яка допоможе забезпечити роботу критичного обладнання при відключенні електроенергії.

1.4. Стратегічне планування відновлення України

- На початку 2023 року Президент Володимир Зеленський [повідомив](#) про відкриття нового напрямку – відбудова України – на державній благодійній платформі United24, який зокрема збиратиме кошти для відновлення житла українців. Станом на 12 січня 2023 року для відновлення житла за допомогою платформи United24 зібрано близько півмільярда гривень від осіб із понад ста країн.
- В Україні запустили платформу "Україна – наш Дім" (Ukraine is Home) для забезпечення житлом людей, чий будинки були пошкоджені або зруйновані під час війни. Відповідний меморандум про співпрацю [підписали](#) Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Платформа дозволить поєднати гуманітарні програми з проведенням екстрених ремонтів та відбудови житла з поточними планами та програмами відновлення Уряду, зокрема меморандум передбачає співпрацю в розробці цифрового управління відбудовою, яке полегшить оцінку пошкоджень та виокремлення потреб для відбудови.
- Інвестиційна платформа Advantage Ukraine, що функціонує у партнерстві з Мінекономіки, [підготувала](#) перші інвестиційні проєкти щодо фінансування та страхування воєнних ризиків для розгляду Корпорації з фінансування міжнародного розвитку США (DFC). Також, є кілька проєктів на ранній стадії опрацювання, зокрема в секторі енергетики, які також незабаром передадуть до DFC.
- У лютому 2023 року Президент України Володимир Зеленський та Прем'єрміністерка Італії Джорджія Мелоні [підписали](#) спільну [декларацію щодо підтримки та взаємодії](#). Крім того, Італія висловила готовність відігравати ключову роль у відбудові України.
- У березні [стартувала](#) Програма розвитку спроможності українських муніципалітетів для українських урядовців, представників громад та архітекторів для відбудови України. Програма розроблена Європейською комісією спільно з українськими фахівцями для представників українських громад, які будуть задіяні в процесах відбудови. Програма базується на принципах Нового Європейського Баугаузу: сталість та інклюзивність.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

2.1. Можливості щодо реструктуризації боргів та розвитку «зелених» проєктів

У попередніх випусках квартальних звітів ми розглядали механізми debt-for-climate swaps та debt-for-nature swaps та досвід їх застосування різними країнами ([1], [2]). Нагадаємо, механізми обміну боргу на кліматичні чи природоорієнтовані рішення мають на меті вивільнити фіскальні ресурси країни- боржника на такі проєкти, не вдаючись до фіскальної кризи або не жертвуючи іншими пріоритетними сферами. Таким чином, кредитори «сплачують» заборгованість у формі зобов'язання декарбонізувати економіку, інвестувати в стійку до клімату інфраструктуру або захистити біорізноманіття власної країни на ту ж, або зменшену суму заборгованості.

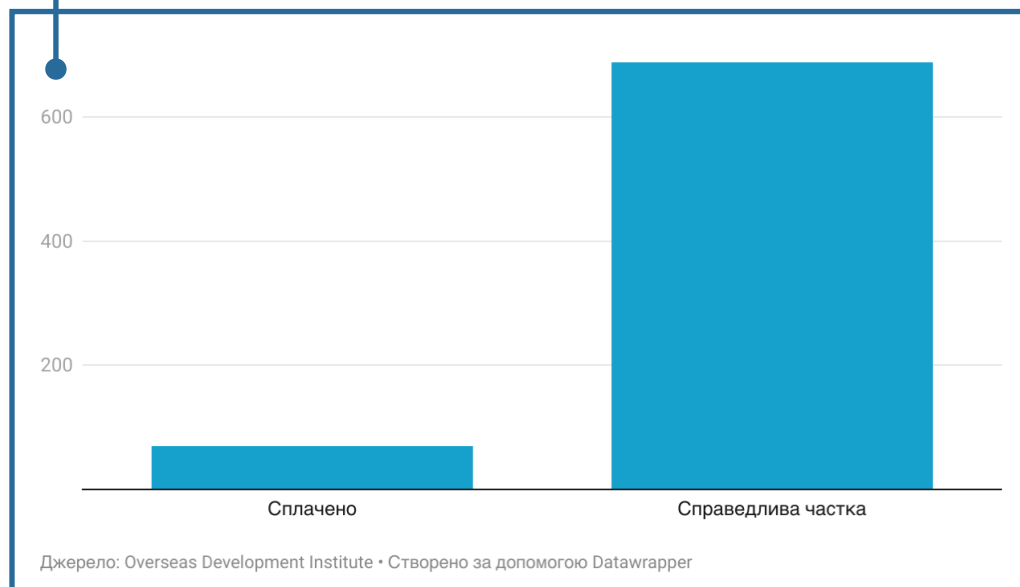
Розглянемо борги Кабо-Верде та недостатню фінансову підтримку кліматичних цілей Португалії.

Механізм обміну боргу на кліматичні цілі допомагає біднішим країнам впоратися зі зростанням боргу та зростаючими загрозами від зміни клімату. Втім, він також є ще одним шляхом, за допомогою якого заможні країни можуть виконати свої зобов'язання щорічно надавати фінансову підтримку країнам, що розвиваються.

Так, згідно з [дослідженням](#) аналітичного центру Overseas Development Institute (ODI), Португалія є однією з країн, що станом на 2020 рік заплатила найменший відсоток потрібного кліматичного фінансування країнам, що розвиваються. ODI стверджує, що, виходячи зі свого розміру, історичних викидів і чисельності населення, Португалія мала б заплатити 688 млн дол. США для досягнення загальної цілі багатих країн у 100 млрд дол. США на кліматичні цілі, але країна заплатила лише близько однієї десятої своєї частки.

Частка кліматичного фінансування Португалії

станом на 2020 рік, млн дол. США

З іншого боку Кабо-Верде, острівна держава на заході Африки, колишня португальська колонія, що страждає від підвищення рівня моря та значної втрати біорізноманіття через збільшення кислотності океану, [заборгувала](#) Португалії близько 140 млн євро (152 млн дол. США) та понад 400 млн євро (434 млн дол. США) банкам та іншим міжнародним організаціям.

23 січня 2023 року Португалія [підписала](#) угоду про обмін боргу Кабо-Верде на інвестиції в екологічні проєкти. Угодою передбачається, що спочатку до кліматичного фонду, який створює Кабо-Верде, буде перераховано 12 млн євро (≈12 млн дол. США), що дорівнює сумі боргу країни перед Португалією, запланованою до погашення до 2025 року. Також [зазначається](#), що в кінцевому підсумку вся сума боргу Кабо-Верде має бути направлена до фонду, що дозволить країні інвестувати в енергетичний перехід, боротьбу зі зміною клімату та інші екологічні проєкти.

Поки невідомо, чи заборгованість перед португальськими компаніями буде частиною цієї угоди, але [повідомляється](#), що компанії також будуть задіяні в різних проєктах у Кабо-Верде – від енергоефективності до виробництва ВДЕ та зберігання «зеленого» водню. Також [відсутня](#) інформація, чи стане ця угода частиною кліматичного фінансування Португалії і буде зараховуватись до справедливої частки, чи все ж це є окремим внеском у зменшення негативного впливу на зміни клімату.

Майбутні угоди. 17 січня 2023 року Замбія, в результаті довгих переговорів, [отримала](#) пропозицію реструктуризувати 13 млрд дол. США боргу у рамках механізму debt-for-nature swap. Таким чином, Замбія буде першою країною у рамках реструктуризації боргів за рамковою програмою G20, запущеною під час пандемії COVID-19.

Також, у березні 2023 року африканські країни, обтяжені боргами та спустошені збитками від погодних явищ, таких як циклони, посуха та екстремальні температури, [погодилися](#) розглянути можливість боргового свопу на інвестиції в кліматичні заходи. А на початку квітня керівник Центрального банку Шрі-Ланки [заявив](#), що країна відкрита для розгляду варіанту реструктуризації боргів на природоорієнтовані рішення, якщо буде зроблено відповідний запит.

2.2. Траст стійкості та сталого розвитку (Resilience and Sustainability Trust)

13 квітня 2022 року Виконавча рада МВФ [схвалила](#) створення нового механізму - **Трасту стійкості та сталого розвитку** (Resilience and Sustainability Trust – RST) для допомоги країнам з низьким та середнім рівнем доходу впоратися з довгостроковими проблемами, зокрема що стосуються зміни клімату та пандемії COVID-19. Заплановано, що він набуде чинності з 1 травня 2023 року, щоб залучити щонайменше 45 млрд дол. США.

RST було створено як третій опорний інструмент кредитування МВФ, на додачу до Рахунку загальних ресурсів ([General Resources Account](#) – GRA) і Цільового фонду скорочення бідності та зростання ([Poverty Reduction and Growth Trust](#) – PRGT).

15 квітня 2022 року ООН опублікувала аналітичний звіт «Глобальний вплив війни в Україні на продовольчу, енергетичну і фінансову системи» (Global Impact of war in Ukraine on food, energy and finance systems), в якому визначено, що криза, яку переживає світова економіка, по суті, тривимірна: криза внаслідок зміни клімату; криза внаслідок пандемії COVID-19; криза внаслідок російсько-української війни.

Таке [поєднання](#) кризових проявів підштовхнуло ООН до внесення низки рекомендацій до діяльності міжнародних фінансових організацій (МФО), МВФ і Багатосторонніх банків розвитку (ББР), зокрема:

- МФО мають гнучко і швидко надавати надзвичайне пільгове фінансування, включаючи гранти, країнам, які мають соціально-економічні труднощі.
- МВФ запропоновано, зокрема, збільшити і підтримувати ліміти доступу для швидкої фінансової допомоги (Rapid Credit) і терміново ввести в дію нещодавно створений Траст стійкості та сталого розвитку (Resilience and Sustainability Trust).

RST – це [інструмент](#), яким керує МВФ. Він базується на позиках і має структуру управління та фінансування, загалом схожу на структуру PRGT. Ресурси RST мобілізуються на основі добровільних внесків членів МВФ із сильними зовнішніми позиціями ([отримали більшу частину асигнувань у серпні 2021 року](#)), включно з тими, хто бажає спрямувати спеціальні права запозичення (СПЗ) на користь країн із низьким рівнем доходу та більш уразливих країн із середнім доходом.

Фінансова архітектура RST розроблена для забезпечення безпеки та ліквідності вимог вкладників щодо позик і депозитів. RST має на меті акумулювати 33 млрд СПЗ (близько 42 млрд дол. США) для задоволення очікуваного попиту на кредитні ресурси, а також для забезпечення резервного рахунку. [Станом на](#) 15 грудня 2022 року було підписано угоди із 7 країнами на загальну суму 19,5 млрд СПЗ (40,4 млрд дол. США).

Для більш детального розуміння укладених угод з країнами, що надали внески до RST, у лютому 2023 року було випущено окремий [policy brief](#), в якому описується, чому ці угоди надають критично важливі ресурси для RST і є важливим кроком до подальшого адекватного фінансування.

Для надання політичної підтримки та доступного довгострокового фінансування під керівництвом RST [було створено](#) спеціальний Фонд - Resilience and Sustainability Facility (RSF). Відповідно до умов Фонду, право на отримання фінансування мають:

- країни з низьким рівнем доходу та вразливі країни з середнім рівнем доходу, включаючи малі держави (три чверті країн-членів МВФ – 143 країни).
- країни з низьким рівнем доходу, які відповідають вимогам PRGT, усі малі штати (населенням менше 1,5 млн осіб) із ВНД на душу населення, нижчим за 25 операційних показників IDA у 2021 році, і всі країни із середнім рівнем доходу, де ВНД на душу населення нижчий у 10 разів від операційного показника IDA у 2021 році.

Фінансування надається за наступних умов.

- Термін погашення та відсоткові ставки: угоди RSF мають 20-річний термін погашення та 10,5-річний пільговий період, протягом якого основна сума не підлягає поверненню.
- Позичальники сплачують доступну відсоткову ставку зі скромною надбавкою до тримісячної ставки СПЗ. Рівнева структура процентів диференціює умови фінансування для груп країн, причому члени з низьким рівнем доходу отримують переваги більш пільгових умов.
- Тривалість: мінімальна тривалість угоди RSF становить 18 місяців. Угода закінчується, коли всі доступні суми виплачуються, і вона автоматично

припиняється після закінчення терміну виплат, скасування або закінчення терміну дії паралельної програми, що підтримується МВФ.

- Доступність: Загальний кумулятивний ліміт доступу для членів RSF встановлюється на рівні 150% квоти або 1 млрд СПЗ, залежно від того, що менше. Відправною точкою визначення є норма доступу в 75% квоти.

[За інформацією МВФ](#), три країни – Барбадос, Коста-Ріка та Руанда – вже погодилися на програми у рамках RST і були схвалені Радою директорів МВФ, а виплати по цих проєктах заплановано в I кварталі 2023 року. Кілька інших країн, включаючи Бангладеш, знаходяться в процесі обговорення фінансування в рамках RST.

Втім, іноземні експерти [помітили](#), що жодна з країн, які досягли згоди з МВФ щодо фінансування за RST, не покрили питання готовності чи протидії наслідкам пандемії.

Досвід Барбадосу. 7 грудня 2022 року Виконавча рада МВФ [схвалила](#) 36-місячну програму розширеного фінансування (Extended Fund Facility - EFF) на суму 113 млн дол. США, додатково до RSF на суму 189 млн дол. США для підтримки та зміцнення макроекономічної стабільності, підтримки структурних реформ і підвищення стійкості до зміни клімату.

Барбадос успішно завершив програму розширеного фінансування (EFF) на 2018-2022 рр. Тому нова угода EFF буде спрямована на підтримку та зміцнення досягнутої макроекономічної стабільності та просування незавершеної програми структурних реформ.

Ключовими елементами програми будуть поступове та постійне збільшення резервів та амбітні структурні реформи, такі як зміцнення податкової та митної політик, а також управління державними фінансами, ухвалення та реалізація пенсійної реформи, раціоналізацію та консолідацію державних підприємств та заходів сприяння зростанню, включаючи додаткові кроки для покращення бізнес-клімату. Програма націлена на первинний профіцит у розмірі 2% ВВП у 2022/23 фінансовому році, порівняно з -1% ВВП, зафіксованим у 2020/21 фінансових роках.

Угода в рамках RSF забезпечить фінансування для підтримки зусиль країни з адаптації до зміни клімату та пом'якшення наслідків, а також підтримає амбітну мету Барбадосу щодо переходу до економіки на основі ВДЕ до 2030 року. Реформи в рамках RSF включають інтеграцію кліматичних проєктів у національний бюджет, запровадження «зеленого управління державними фінансами», включно із закупівлями, а також заходів, які стимулюватимуть інвестиції приватного сектора в стійку до клімату інфраструктуру та проєкти ВДЕ. Ці заходи були визначені в тісній координації зі Світовим банком та іншими міжнародними партнерами.

Питання eligibility України

Розберемо питання можливості України отримати підтримку у рамках RST. Розглянемо критерії відповідності RST та ситуацію в Україні.

1. Щоб отримати підтримку у рамках RST, країна повинна потребувати якісних політичних реформ. Програма має допомогти країні досягти значного прогресу в напрямку зниження ризиків, пов'язаних із довгостроковою проблемою зміни клімату або наслідками пандемії COVID-19.

[В рамках попередніх програм](#) МВФ Україна здійснила ряд ключових змін у сфері енергетики, банківського сектору, незалежності Національного банку, оздоровлення державних фінансів, реформування сектору державних підприємств та боротьби з корупцією.

Втім, шлях реформ продовжуються, особливо зважаючи на процес відновлення від наслідків війни, де зокрема питання «зеленого» відновлення і збереження довкілля матимуть велике значення.

2. Відповідати умовам програм [SBA](#), [EFF](#), [PLL](#), [FCL](#), [SCF](#), [ECF](#), [PCI](#) або [PSI](#).

Україна є [членом МВФ](#) із 1992 року. З того часу Україна співпрацювала з МВФ у рамках трьох програм - STF (системна трансформаційна позика), Stand-By (стабілізаційна позика) та Механізму Розширеного Фінансування (EFF). У рамках цього критерію Україна відповідає умовам за програмою EFF.

3. Оцінювати прийнятність боргу та достатню здатність до його погашення.

У 2022 році внаслідок війни відношення державного боргу до ВВП зросло, [за оцінками](#), із 48,9% до 84,4%. Втім, попри відчутне зростання державного боргу, фінансові ризики залишаються контрольованими. Більше 60% зовнішньої заборгованості зараз – це пільгові довгострокові кредити від МФО та урядів дружніх країн, які надаються на виняткових умовах із довгостроковим терміном погашення та низькими процентними ставками. Комерційна частина зовнішньої заборгованості (єврооблігації і ВВП-варанти), а також заборгованість перед урядами країн G7 і Паризького клубу кредиторів, була [реструктуризована](#) на два роки. Крім того, значними є обсяги грантового фінансування (безповоротної допомоги), що зменшує навантаження на державний борг.

Перелічені заходи допомогли уникнути боргової кризи у 2022 році, і, як [прогнозується](#), боргова ситуація у 2023 році лишатиметься контрольованою із рівнем боргового навантаження, що очікувано не перевищить 85-90% ВВП.

4. Доступ до RSF встановлюється на рівні 150% квоти або 1 млрд СПЗ.

[Станом на лютий](#) 2023 року, квота України в МВФ становить 100%, а також накопичено 3,237.66 млн СПЗ.

Таким чином, за наведеними критеріями Україна може розглядати підтримку у рамках механізму RST.

2.3. Відновлення країн після воєн, природних катастроф

Туреччина. 6 лютого 2023 року у Туреччині сталися два сильні землетруси магнітудою 7,7 та 7,6 балів. Станом на 14 лютого 2023 року було відомо про загибель [35 418 осіб](#) у Туреччині та 5 814 осіб у Сирії. Підземні поштовхи відчувалися на території діаметром 500 км.

Картографічне зображення землетрусу, лютий 2023 рік

Джерело: [Економічна правда](#)

Від землетрусів серйозно постраждали 10 провінцій і 13,5 млн осіб на південному сході країни, а також у сусідній Сирії. За [оцінками](#), через стихійне лихо було переміщено 2,7 млн осіб, зруйновано близько 600 тис. будівель, а збитки Туреччини [оцінюються](#) у понад 100 млрд дол. США. За [прогнозами](#) конфедерації турецьких підприємств і бізнесу, землетруси, що сталися 6 лютого 2023 року, завдали шкоди житловим будинкам на суму близько 70,8 млрд дол. США і ще 10,4 млрд дол. США втрат національного доходу.

Початкові [розрахунки](#) Bloomberg Economics показали, що витрати, пов'язані зі стихійним лихом, включаючи зусилля з відновлення, можуть скласти близько 5,5% ВВП.

Одразу після землетрусу на порядку денному Туреччини постало два питання: відновлення та будівельні норми. І доки ситуація з відновленням цілком зрозуміла, що ж не так з будівельними нормами?

Повертаючись трохи в історію – для Туреччини, що перебуває у сейсмічно активній зоні, [ситуація](#) із землетрусами не нова. У 1999 році в місті Ізміт на заході Туреччини стався потужний землетрус, який забрав життя 17 тис. осіб і зруйнував 20 тис. будинків. Через 2 роки країна зіткнулася із фінансовою кризою. Щоб полегшити ситуація, тодішня влада впровадила ліберальне законодавство в сфері будівництва. Зокрема, у новому законодавстві прибрали норму про необхідність перевірки будинку після отримання ліцензії. Це означало, що забудовники могли вносити несанкціоновані зміни до проєктів.

Паралельно в країні посилювали стандарти безпеки. Зокрема, у сейсмонезбезпечних регіонах будівельники повинні були використовувати високоякісний бетон, армований сталевими стержнями, який мав поглинати вібрації від землетрусів.

Як [пишуть](#) експерти, з одного боку, у 2007 році в Туреччині значно підвищили вимоги до сейсмічної стійкості нових та існуючих будинків. З іншого – того ж року оголосили «платну» амністію для невиконання цих вимог. Амністія в сфері будівництва була урядовою програмою, спрямованою на упорядкування самовільного і незаконного будівництва в країні. Програма дозволяла особам, які побудували споруди без отримання необхідних дозволів і ліцензій, «легалізувати» своє будівництво, заплативши внесок. Плату розраховували залежно від розміру та типу споруди, а сума відрізнялася залежно від місця розташування власності та типу використання.

Крім легалізації неліцензійного будівництва, програма амністії вимагала від власників будівель провести необхідні заходи безпеки та структурні покращення об'єктів. Але, зокрема через корупційні ризики, механізми контролю за поліпшенням легалізованих об'єктів не були достатньо ефективними. Як результат, з 2007 року було подано понад [10 млн заявок](#) на легалізацію щодо 13 млн об'єктів нерухомості. Держава отримала 3 млрд дол. США зборів за понад половину об'єктів, збудованих з порушеннями вимог до сейсмічної стійкості.

Землетрус 2023 року продемонстрував, що болючий досвід 1999 року проігнорований, ситуація не змінилась, зруйновано близько 600 тис. будівель, понад 36 тис. осіб загинуло. Саме тому, [після шоку](#), з яким зіткнулася країна, влада Туреччини одразу почала затримувати і заарештовувати забудовників та генпідрядників будівельних робіт. Таким чином, у Туреччині [затримали](#) близько півтори сотні людей, причетних до будівництва споруд, які обвалились під час землетрусу. Вважається, що саме порушення норм будівництва в країні стали основною причиною десятків тисяч загиблих внаслідок землетрусу, чого можна було уникнути.

Найпоширенішим порушенням була [надбудова](#) кількох поверхів до спроєктованих споруд, що послаблювало будівлі. Так, за документами чотириповерхові будинки часто мали по сім а то й більше поверхів. При тому не була врахована геологія та сейсмічно активна зона при будівництві. Також часто використовували і недостатньо якісні матеріали для залізобетонних конструкцій будинку.

Вистояти незважаючи на землетрус: досвід міста Ерзін

Під час масштабного землетрусу у Туреччині у провінції Хатай, яка зазнала чи не найбільших руйнувань, вціліло лише єдине місто – Ерзін, де постраждалих і загиблих не було, будівлі всі лишилися цілими. Як [повідомляється](#), Ерзін вцілів передусім завдяки дотриманню будівельних норм.

Мер Ерзіна підтвердив, що протягом трирічної роботи на цій посаді, він жодним чином не дозволяв незаконне будівництво у місті, штрафуючи навіть родичів за порушення норм.

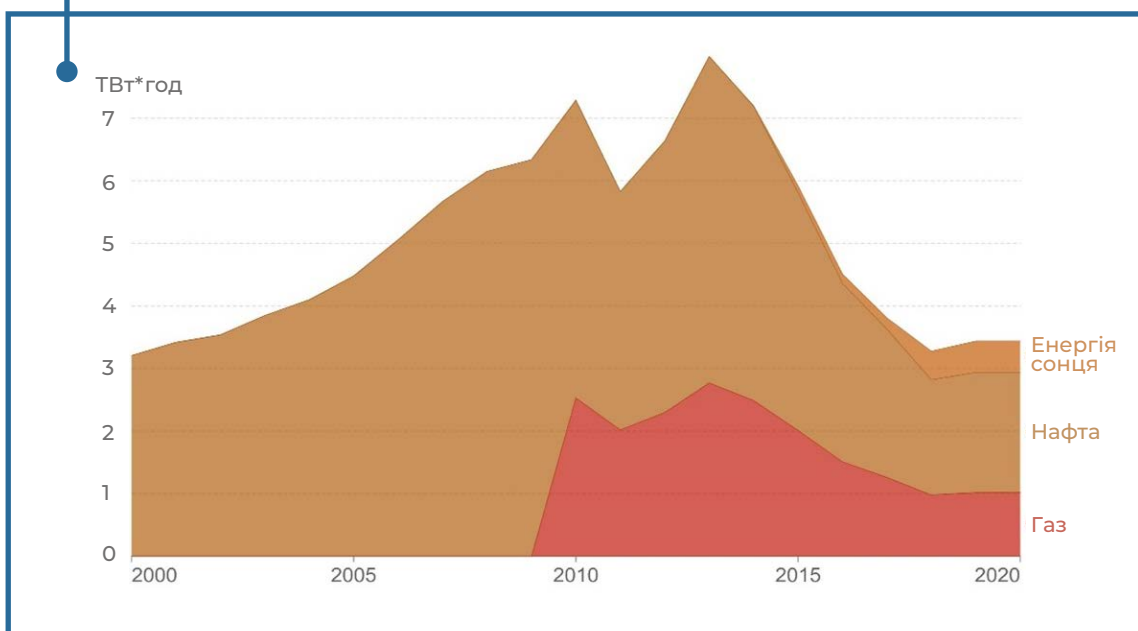
Як наслідок, всі будівлі 42-тисячного міста вціліли, хоч і мають ушкодження після землетрусу. Відомо, що попередній мер теж суворо ставився до будівельних норм. Таким чином, в Ерзіні усі будівлі стоять окремо одна від одної, не мають багато поверхів, зате зроблені надійно.

На початку березня Туреччина оголосила про створення спеціального фонду для відновлення районів, зруйнованих землетрусом. Як [зазначається](#), фонд не наповнюватиметься з бюджету, тому дозволить уряду діяти, не дотримуючись фіскальних правил. Передбачається, що політики зможуть наповнювати даний фонд через пожертвування, а також залучаючи капітал через боргові інструменти.

Тим часом, Турецька асоціація сонячної енергетики (GENSED) у партнерстві з Асоціацією інвесторів у сектор енергетики (GUYAD) [відправили](#) 12 тис. сонячних панелей у постраждалі від землетрусу регіони на півдні Туреччини. Попередньо організації склали список необхідного обладнання, включаючи сонячні панелі, інвертори та батареї, для встановлення на землі або на дахах у зоні землетрусу, щоб тимчасово забезпечити стійке енергопостачання за допомогою 3-4 кіловатних інверторів і батарей.

Ємен. Відтоді, як наприкінці 2014 року в країні почалася громадянська війна, ситуація в Ємені не розглядалася як позитивний кейс. Втім, умовно позитивною можна вважати ситуацію в енергосекторі з переходом на ВДЕ, який відбувся також через те, що під час триваючого конфлікту [було пошкоджено](#) більше половини електроенергетичної інфраструктури.

Виробництво електроенергії в Ємені за джерелами

Джерело: [South24](#)

Тривалі та часті відключення електроенергії в Ємені розпочалися ще в 2011 році. Тоді близько 58% 25-мільйонного населення Ємену [не мали сталого електропостачання](#), відтак були змушені купувати дизельні генератори. Таким чином, продажі генераторів зросли на 50%. Втім, після того, як постачання палива стало важчим через блокади, а ціни на дизельне пальне відповідно зросли, багато жителів Ємену почали переходити на сонячну енергію.

Документ берлінської Програми енергетичного доступу та розвитку (Energy Access and Development Program - EADP) описує перехід Ємену до сонячної енергії як «революцію». [Відповідно](#) до EADP, сонячна енергія в Ємені перетворилася з продукту, який використовувався лише в кількох сім'ях у 2012 році, до основного джерела енергії для домогосподарств. Починаючи з 2016 року, її використання стрімко зросло: 75% міського населення та 50% сільського населення були забезпечені енергією сонця, що охоплювало деякі громади, які ніколи раніше не мали доступу до електроенергії.

Цей перехід дозволив буквально рятувати життя. Згідно з [дослідженням](#), СЕС забезпечили електроенергією лікарні та медичні клініки, громади та школи, та допомогли фермерам замінити дизельні генератори електричними насосами на сонячних батареях, щоб зрошувати посіви.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Уряду України:

Мінекономіки, Мінфін, Міндовкілля:

Взяти до уваги можливість реструктуризації частини боргів за механізмами debt-for-climate swaps чи debt-for-nature swaps, щоб вивільнити фіскальні ресурси країни на кліматичні та екологічні проєкти, які матимуть велике значення у рамках повоєнного «зеленого» відновлення.

Мінфін, Мінекономіки, Міндовкілля:

Розглянути механізм RST на предмет доступу до додаткового фінансування МВФ, спрямованого на кліматичні проєкти.

Мінвідновлення:

Зважаючи на досвід Туреччини, переглянути вимоги щодо безпеки, інклюзивності, сталості для нових будівель, та для ремонтів пошкоджених через війну об'єктів;

Впроваджувати та контролювати дотримання стандартів і вимог до багатоквартирних будинків, програм з відбудови аварійного житла, зокрема у рамках програми Фонду енергоефективності «Віднови ДІМ» та інших механізмів державної підтримки.

Міненерго, Мінвідновлення, Мінфін, Мінекономіки, Держенергоефективності:

За прикладом Ємену розробити механізми підтримки локальних проєктів та ініціатив із впровадження ВДЕ.

DIXIGROUP.ORG